

Oikaisuvaatimus valtionvarainministeriön päätöksestä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksesta vuonna 2025

Kunnanhallitus 10.02.2025 § 16
23/02.05.01.01/2025

Valmistelija

Harri Korhonen, kunnanjohtaja, puh. 044 493 8304

Valtionvarainministeriö on tehnyt päätöksen 19.12.2024 kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksesta vuonna 2025 (VN/33429/2024). Valtiovarain ministeriön päätöksen mukaan **Kaavin kunnan peruspalvelujen valtionosuus on negatiivinen 232 828 €.**

Lisäksi negatiivisia valtionosuuksia ovat kotikuntakorvaukset (mm. 7 – 9 luokkien opetuksen järjestäminen kunnan ulkopuolella) sekä opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus (mm. toisen asteen opetuksen järjestäminen). **Yhteensä Kaavin kunnan valtionosuudet vuonna 2025 ovat negatiiviset noin 1,4 milj. €.**

Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi jo vuonna 2009 (PeVL 29/2009 vp, s.3), että negatiivisen valtionosuuden maksamiseen velvoittaminen soveltuu huonosti kuntien itsehallinnon peruseriaatteisiin sekä kuntien ja valtion välisiin taloudellisiin suhteisiin. Valiokunta näki, että jatkossa on syytä selvittää, voidaanko valtionosuusjärjestelmää kehittää niin, että negatiivisen valtionosuuden mahdollisuus suljetaan pois.

Ongelma on tunnistettu myös sote-uudistuksen rahoitukseen liittyvässä lainsäädännössä. Hallituksen esityksen 155/2022 mukaan ”valtiovarainministeriö seuraa erityisesti negatiivisen valtionosuuden kuntien talouden tilannetta ja edellytyksiä selviytyä peruspalvelujen rahoituksesta sekä arvioida mahdollisia valtionosuuden perusteisiin tarvittavia muutoksia”.

Hyvinvointialueiden käynnistyttyä vuoden 2023 alusta lukien Kaavin kunnan talouden kantokyky on ollut haasteellinen. Uudistuksen yhtenä lähtökohtana oli se, että kuntalaisten kokonaisveroaste ei saa kiristyä. Kaavin kunnassa kiinteistöveroprosentit ovat olleet jo useamman vuoden korkealla tasolla verrattuna valtakunnassa keskimäärin. Tuloveroprosenttia korotettiin vuodelle 2025. Tuloveroprosentti on kuluvana vuonna 9,90, joka on selkeästi yli valtakunnan keskimääräisen tuloveroprosentin.

Hyvinvointialue uudistuksella pyrittiin myös vahvistamaan kuntien roolia kuntalaisten hyvinvoinnissa ja terveydessä. Peruspalvelujen negatiivinen valtionosuus kohdistuu juuri näihin vaikuttavuus tekijöihin. Lakisääteisten selkeästi määriteltyjen tehtävien, kuten varhaiskasvatus, esiopetus, perusopetus, järjestäminen kyllä toteutuu, mutta etenkin hyvinvointiin ja terveyteen liittyviin tehtäviin resurssit eivät yksinkertaisesti riitä jotka kuuluvat myös kunnan tehtäviin.

Hyvinvointialue uudistuksen yhteydessä kunnilta siirtyi kustannuksia (sote- ja pela-kustannukset) sekä tuloja hyvinvointialueille. Esitettyjen perustelujen mukaan Kaavin siirtyvät sote- ja pela-kustannukset ovat siirtyviä tuloja suurempia, eli Kaavi hyötysi uudistuksesta, kun kustannuksia häviää taloudesta tuloja enemmän. Tätä hyötyä on rajattu muutosrajoittimella, joka on 60 % siirtyvien kustannusten ja tulojen erotuksesta. Ilman järjestelmänmuutoksen tasausta Kaavin kunnan taloudellinen asema

paranisi merkittävästi. Kaavin kunnan osalta muutosrajoitin ja järjestelmänmuutoksen tasaus aiheuttaa merkittävä heikennystä kunnan talouteen ilman että kunta voi näihin vaikuttaa.

Kaavin kunnassa on jo vuosia aiemmin ennakoitu valtionosuuksien väheneminen sekä hyvinvointialueen aloittamisen vaikutus ja tehty ennakkoluulottomia ja edistyksellisiä päätöksiä. 1.1.2023 lukien Kaavin kunnanorganisaatio uudistettiin vastamaan ns. uuden kunnan toimintaa. Kaavin kunnan peruskoulun ylempien luokkien opetus on siirretty jo vuosia sitten naapurikunnan (Tuusniemi) vastuulle.

Vuoden 2024 aikana laadittiin Kaavin kuntaan talouden tasapainottamisohjelma, johon sisältyy mm. omaisuuden myyntiä.

Vuoden 2025 alusta lukien työllisyyden hoidon vastuuta siirtyi entistä suuremmassa mittakaavassa kuntien vastuulle. Kaavin kunta kuuluu Kuopion seudun työllisyysalueeseen. Työllisyysalueen aiheuttamat **lisäkustannukset** kunnille esitettiin katettavan valtionosuuksilla. Kaavin kunnan osalta valtionosuudet jäivät tästäkin muutoksesta huolimatta negatiiviseksi.

Paljon on esille nostettu koko Suomen pitäminen asuttuna. Etenkin viime aikoina on Itä-Suomen asuttuna pitämistä pidetty kokonaisturvallisuuden näkökulmasta erittäin tärkeänä. Nyt tehdyillä valtionosuuspäätöksillä ei ainakaan edistetä tätä periaatetta.

Kaavin peruspalvelujen valtionosuuden kehitys:

Vuosi	Peruspalvelujen VOS	Harkinnanvarainen VOS
2022	n. 10,5 milj. €	
2023	+ 32 509 €	+ 220 000 €
2024	- 554 741 €	+ 250 000 €
2025	- 232 828 €	

Valtionosuuden negatiivisuus ei ole perustuslain vastainen niin kauan, kun kunnille jää taloudellista liikkumavaraa ja kunnat selviytyvät omilla tuloillaan palvelujen järjestämisestä. Tätä liikkumavaraa ei ole eikä kunnan tulorahoitus riitä tarvittavien (perus) palvelujen järjestämiseen. Valtionosuus uudistuksen siirtyminen ainakin vuoteen 2027 aiheuttaa merkittävää epävarmuutta Kaavin kunnan talouteen.

Vaikutusten arviointi	Päätös tukee kuntastrategian päätavoitetta seitsemän: Kuntatalous on tasapainossa.
Esittelijä	Kunnanjohtaja
Päätösehdotus	Kunnanhallitus jättää valtionvarainministeriön päätökseen VN/33429/2024 oikaisuvaatimuksen eikä hyväksy negatiivista peruspalvelujen valtionosuutta. Perustelut oikaisuvaatimukseen yllä selostusosassa.
Päätös	Esityksen mukaan.
Toimenpiteet ja otteet	Valtionvarainministeriö

